

NADHARIA KATIKA ISIMUJAMII: MJADALA UNAOENDELEA

Yohana P. Msanjila

1.0 Utangulizi

Isimujamii kwa dhati yake ni taaluma changa iliyochipukia Marekani katika miaka ya 1960 baada ya wanaisimu na wanasosholojia kukutana pamoja kujadili mahusiano baina ya lugha (isimu) na jamii. Kabla ya hapo masuala ya isimujamii yalikuwa yakichunguzwa na kujadiliwa katika taaluma za athropolojia na sosholojia. Malengo ya uchunguzi katika taaluma za anthropolojia na sosholojia yalilenga kutoa ufafanuzi kuhusu tofauti za tamaduni za jamii ngeni zilizokuwa hazijulikani na watu wa mataifa ya Marekani na Ulaya kwa lengo la kutaka kuzijua tofauti hizo. Kukutana pamoja kwa wataalamu hao ndiko kulikokochochea kufanyika kwa tafiti mbalimbali zilizolenga siyo tu kuchunguza na kufafanua *lugha* kama inavyotumiwa na wazungumzaji bali pia kuchunguza na kuifafanua hiyo *jamii* kwa kutumia lugha.

Kuchanganua lugha kimatumizi kunahitaji kuwa na nadharia inayoelezea jinsi lugha inavyotumiwa na wazungumzaji. Hali kadhalika kuichanganua jamii nako pia kunahitaji kuwa na nadharia inayoelezea jinsi jamii inavyoundwa na matabaka ya watu mbalimbali. Swali la kujiuliza ni je, tunaweza kupata nadharia inayoweza kuchanganua matumizi ya lugha katika jamii na nadharia hiyo hiyo ikatumika kuchanganua matabaka ya jamii? Au tunahitaji tuwe na nadharia tofauti yaani, ile inayofafanua matumizi ya lugha na nyingine inayofafanua matabaka ya jamii? Kwa nini tuwe na nadharia tofauti tofauti za kufafanua taaluma moja ya isimujamii? Kimsingi, maswali haya na mengine mengi ya aina hii ndiyo msingi wa makala inayojadiliwa.

Makala haya yamegawanyika katika sehemu kuu tano. Sehemu ya kwanza inatoa utangulizi wa jumla na jinsi makala yalivyopangwa. Sehemu ya pili inachunguza na kufafanua dhana ya isimujamii kwa jumla. Lengo la ufafanuzi huu ni kutaka kuonyesha upana wa taaluma hii. Sehemu ya tatu inajadili misingi ya kinadharia inayotumika kuunda nadharia mbalimbali ili kuonyesha tofauti zilizopo. Sehemu ya nne inahusu mjadala wa wataalamu wa lugha ambao wanapinga kuwepo kwa nadharia na wanaotetea. Hoja zinazotolewa na pande zote mbili ndizo zinazochochea mjadala kuendelea. Sehemu ya Tano inazungumzia hitimisho la makala haya. Hebu sasa tuanze na Sehemu inayofuata.

2.0 Dhana ya Isimujamii

Kuelewa dhana ya isimujamii kunaenda sambamba na kuelewa kwanza dhana ya *isimu* na dhana ya *jamii*. Dhana hizi mbili ndizo zinazobeba maana kamili ya isimujamii kwa upana wake. Hebu tujiulize swali, isimujamii ni nini? Wanaisimujamii wengi wanakubaliana kimsingi kwamba isimujamii ni taaluma inayochunguza na kufafanua uhusiano uliopo baina ya *isimu* na *jamii* (Trudgil,1983; Hudson,1985; na wengineo). Kimsingi, isimujamii inachunguza tofauti zilizopo baina ya wazungumzaji wa lugha katika *jamii*. Tofauti hizo za uzungumzaji zinaweza kuwa ni za kilahaja, kisanifu, zisizo sanifu, kirejesta, kilugha, kielimu, kiumri, kijinsia na kadhalika. Dhana ya isimujamii haiishii tu katika kubainisha tofauti zilizopo miongoni mwa watumiaji wa lugha bali pia hutakiwa kueleza tofauti hizo za wazungumzaji husababishwa na nini na kwa sababu gani. Katika kufafanua tofauti hizo, sababu zinazotolewa huwa ni za kiisimu na kijamii yaani zinazobainishwa na wazungumzaji wa lugha wenyewe, mahali wotokako na jinsi lugha inavyotumika.

Kama fasili inavyoeleza, isimujamii inajumuisha pamoja taaluma ya *isimu* na taaluma ya *jamii* (sosholojia). Kwa mujibu wa Massamba (2004:19) *isimu* inafasiliwa kama ni *taaluma ya ufafanuzi, uchambuzi na uchanganuzi wa lugha kwa kutumia mbinu za kisayansi*.

Fasili hii ina maana kwamba hata kabla ya isimujamii haijawa taaluma rasmi, taaluma ya *isimu* tayari ilikuwa ikichunguzwa na kufafanuliwa kisayansi kwa kutumia nadharia mbalimbali. Miongoni mwa nadharia hizo za *isimu*, ipo nadharia maarufu ya Chomsky (1965) inayochanganua data dhahania itokanayo na umilisi wa wasemaji wa lugha bila ya kuhusisha matumizi halisi ya watumiaji wake.

Akifafanua msingi wa nadharia ya *isimu* ya sarufi geuza-maumbo zalishi, Chomsky (1965:3-4, imenukuliwa kutoka Mekacha 2000:9) anasema:

"Nadharia ya isimu inahusu msemaji/msikilizaji dhahania, aliye katika jamii lugha isiyo na tofauti hata kidogo, mwenye ujuzi ulio kamilifu wa lugha yake usio na kasoro yoyote na ambaye katika kutumia ujuzi huo katika utendaji halisi (yaani kusema na kusikiliza) hakuathirika na mambo yasiyo ya msingi katika sarufi kama vile kutokuwa na kumbukumbu ya kutosha, kubughudhiwa, kutokuwa makini, na kufanya makosa (yawe makosa yenye urari fulani au la)."

Kwa ufafanuzi huu wa Chomsky (1965), tunaweza kusema kwa uhakika kwamba msingi wa nadharia za *isimu* unatokana na fasili ya lugha na mkabala wa kisayansi unaofafanua lugha kama mfumo wa kimuundo usiohusisha kipengele cha matumizi halisi ya watumiaji katika uchanganuzi wake.

Tofauti na taaluma ya *isimu*, taaluma ya *jamii* kwa upande wake inasisitizia uchanganuzi wa tofauti za matabaka ya watu katika *jamii*. Kwa

mujibu wa Mekacha (2000), dhana ya jamii ni dhana pana na changamani kwa namna tatu tofauti. Kwanza, jamii inafasiliwa kuwa imeundwa na jumla ya mtu mmoja mmoja na hao kwa pamoja ndio huunda jamii. Pili, jamii imeundwa na vipengele vinavyohusiana kimakubaliano kutokana na uamilifu wa kila kimojawapo katika kukamilisha muundo na tatu, jamii imeundwa na matabaka ya watu yanayounda muundojamii. Hizi ni namna tatu tofauti za kuifasili jamii na zinatakiwa zitumike kwa usahihi kwa kuzingatia mkabala mahususi wakati wa kufafanua dhana na nadharia za isimujamii.

Kama taaluma ya isimu ilivyo na nadharia zake, vivyo hivyo na taaluma ya jamii nayo pia ina nadharia zake zinazochanganua tofauti zilizomo ndani ya jamii kama vile tofauti za: kitabaka, kiuchumi, kisiasa, kielimu, kijiografia na kadhalika kama zinavyojibainisha kupitia utumiaji wa lugha na vilugha vilivyomo ndani ya jamii hiyo. Msingi wa nadharia za jamii pia unatokana na fasili ya jamii na mkabala unaotumika kufafanua jamii kama muundojamii yaani, jamii na lugha ni vitu viwili visivyotenganishwa. Kwa maneno mengine, lugha na jamii ni sehemu mbili za sarufi moja zinazokamilishana.

Kwa kuzingatia fafanuzi zilizotolewa hapo juu kuhusu isimu na jamii, inatosha kusema hapa kwamba dhana ya isimujamii, siyo tu ni dhana pana bali pia ni dhana changamani. Kuelewa kwa undani dhana ya isimujamii kunahitaji pia uelewa wa taaluma nyingine zinazohusiana siyo tu na taaluma ya isimu bali pia na taaluma nyingine kama vile taaluma za sosholojia na anthropolojia. Taaluma hizi zinasaidia kwa kiasi kikubwa kuchunguza na kufafanua isimujamii kwa kuzingatia lugha ya wazungumzaji ili wapate kuelewa jamii inayohusika na tofauti za kimatabaka zilizomo katika jamii inayochunguzwa. Tunapenda kuisitiza hapa kwamba kuelewa taaluma nyinginezo ni pamoja na kuelewa misingi ya jumla ya kinadharia inayotumika kufafanua taaluma hizo kwa lengo la kuzihusianisha pamoja na mtazamo mpana wa isimujamii. Sehemu inayofuata inajadili misingi ya kinadharia inayotumika kufafanua taaluma hii ya isimujamii.

3.0 Misingi ya Kinadharia

Nadharia ni taratibu, kanuni na misingi ambayo imejengwa katika muundo wa kimawazo kwa madhumuni ya kutumiwa kama kiolezo cha kuelezea jambo (Massamba 2004:63). Kwa kuzingatia fasili hii ya nadharia ambayo tunaikubali, na kama tulivyosema huko nyuma, misingi ya nadharia za isimu hutokana na namna lugha inavyofasiliwa. Ni fasili ya lugha ndiyo huunda muundo wa mawazo wa nadharia husika na hatimaye mawazo hayo hujengewa taratibu na kanuni za kufuata katika kuifafanua. Lugha hufasiliwa kwa namna nyingi kutegemea malengo yanayowekwa na wataalamu wa lugha. Sehemu hii inafafanua fasili tatu za misingi ya kinadharia katika lugha lakini tutatumia fasili

ya tatu kama msingi wa majadiliano yetu. Fasili ya kwanza, inafafanua lugha kama mfumo wa ishara, fasili ya pili inafasili lugha kama nyenzo na fasili ya tatu, inafafanua lugha kama muundojamii. Tuanze na msingi wa kinadharia unaozingatia fasili ya kwanza ya lugha.

3.1 Lugha Kama Mfumo wa Kiishara na Kimuundo

Tofauti na fasili nyingine za lugha, fasili hii inazingatia muundo na mfumo wa lugha ambao hauhusishi matumizi ya lugha katika uchanganuzi wake. Ni fasili inayosisitiza kuwa lugha siyo tu ni mfumo wa ishara zilizoteuliwa na kukubaliwa na jamii ili zitumike kuwakilisha vitu au dhana fulani bali pia ni mfumo wa ishara ambao hauna uhusiano wa moja kwa moja kati ya ishara hizo (vitaja) na vitu vinavyotajwa kuviwakilisha. Kwa mantiki hii, hakuna uhusiano wa moja kwa moja kati ya neno *mbuzi* na mnyama mwenyewe. Kimsingi, fasili hii ya lugha ndiyo msingi mkuu wa nadharia nyingi za isimu zinazotumika kufafanua mfumo wa lugha kifonolojia, kimofolojia na kisintaksia ambao hauhusishi utumiaji halisi wa lugha. Siyo lengo la makala haya kutaja na kufafanua nadharia mbalimbali za isimu zinazotumika, nadharia hizo za isimu zimefafanuliwa kwa kina na wataalamu mbalimbali wa lugha (Chomsky, 1965; Massamba, 1996; Kihore na wenzie 2003). Lengo la makala haya ni kuchunguza na kuhakiki nadharia za isimujamii siyo nadharia za isimu. Tuendeleo kuchunguza msingi wa kinadharia unaozingatia fasili ya pili ya lugha.

3.2 Lugha Kama Nyenzo ya Kiuamilifu

Kinyume na fasili ya kwanza ya lugha iliyotolewa hapo juu, hapa lugha inafasiliwa kwa kuzingatia msingi wa dhima na uamilifu wake bila kuwa na uhusiano wowote na fasili nyingine za lugha ambazo huzingatia mfumo wa ishara na muundojamii. Fasili ya lugha kama nyenzo inachukulia lugha kama chombo kinachotumiwa na binadamu katika kuwasiliana, kufikiri, kuhifadhi na kuelezea uhalisia wa mambo kama unavyoonekana na wanajamii wenyewe bila ya chombo hicho kuwa ni sehemu ya uhalisia huo katika jamii. Kwa mantiki ya fasili hii ya lugha na kama asemavyo Mekacha (2000) kwa usahihi, lugha si sehemu ya mahusiano ya kijamii bali ni nyenzo huru ambayo haifungamani na nguvu zozote za kisiasa, kiuchumi au za kiitikadi zinazotawala katika jamii hiyo.

Nadharia zitokanazo na mtazamo huu wa fasili ya lugha na kama wasemavyo wataalamu (Cooper, 1989; na Mekacha, 2000), nadharia hizi zinazingatia zaidi uchanganuzi wa data za kitakwimu kuliko uchanganuzi wa data za kistahilifu. Kwa kuwa nadharia zitokanazo na mtazamo huu pia hazihusishi mahusiano ya kijamii katika uchanganuzi wake, nadharia kama hizo

ziko nje ya malengo ya mjadala wetu ambao unajadili misingi ya nadharia za isimujamii. Tuangalie sasa msingi wa kinadharia unaozingatia fasili ya tatu ya lugha.

3.3 Lugha Kama Muundojamii

Hapa msingi uliotumika kufasili lugha ni jamii. Kwa mtazamo huu, lugha hufungamana na jamii na bila jamii hakuna lugha. Kinachosisitizwa hapa ni kwamba haiwezekani kutenganisha lugha na jamii. Akifafanua lugha kama muundojamii, Foulcault (1981:112) anasema:

“Lugha imefungamana na maendeleo ya fikra za watu walioiibua lugha hiyo, wanaoitumia na wanaotambuliwa kutokana nayo. Kama ambavyo kiumbe hai anavyojibainisha kutokana na uwiano wa urari uliomo ndani yake yaani unaokipa uhai kiumbe hicho, ndivyo lugha inavyobainisha matakwa ya msingi yanayowapa watu katika jamii uhai na nguvu za kutumia lugha iliyo yao.” (Imenukuliwa kutoka Mekacha, 2000:7)

Kwa kuzingatia ufafanuzi wa Foulcault (1981) pamoja na mtazamo huu wa kijamii, ni dhahiri kwamba lugha siyo tu ni nyenzo bali pia ni uhusiano uliojengeka ndani ya jamii ambao huendelezwa kwa njia ya kurithishana.

Tunapenda kusisitiza hapa kwamba mtazamo huu wa fasili ya lugha kama muundojamii ndio msingi wa nadharia ya isimujamii. Pamoja na kuzingatia msingi wa lugha kama muundojamii, msingi huu wa nadharia pia unazingatia hoja zinazofungamana na masuala ya kihistoria, kitamaduni, kisiasa, kiuchumi na kiiitikadi katika ufafanuzi wake. Kwa kuzingatia misingi iliyotolewa katika fasili mbili za lugha hapo juu, hii ndiyo fasili inayofafanua lugha kama muundojamii na ndiyo inayoonekana kufaa katika kufafanua dhana ya isimujamii kwa upana wake. Kufaa kwa msingi huu wa nadharia kunatokana na fasili yenyewe ya lugha kuzingatia ufafanuzi unaowahusisha wazungumzaji wa lugha kama msingi wa kutambua tofauti zao za kijamii, kielimu, kiuchumi, kiutamaduni, kijinsia na kitabaka. Kwa mantiki hii, mjadala wa makala haya umejikita zaidi katika kujadili matatizo ya kinadharia ya mkabala huu unaozingatia lugha kama muundojamii. Katika kufanya hivi, tutajadili hoja mbalimbali za wataalamu wa lugha wanaokinzana kuhusu kuwepo au kutokuwepo kwa nadharia katika isimujamii.

4.0 Mjadala wa Nadharia Katika Isimujamii

Mjadala unaoendelea kwamba isimujamii kama taaluma ina nadharia zake na wale wanaopinga kuwa haina nadharia zake, kimsingi unatokana na sababu kuu mbili. Sababu ya kwanza ni kwamba dhana ya nadharia inaeleweka kwa namna tofauti. Baadhi ya wanaisimu wanachukulia dhana ya nadharia kwa

msingi wa kimaabara kwa maana ya kufuata kanuni na taratibu zilizowekwa wazi na kwamba wote watumiao nadharia moja kuchunguza tatizo linalofanana, katika mahitimisho yao, wote watatoa matokeo yanayofanana. Hatuna tatizo na uelewa huu kuhusu nadharia, bali tunajiuliza je, dhana ya nadharia inaeleweka na kutumiwa kwa namna moja hiyo tu bila ya kuzingatia utofauti wa taaluma nyingine?

Hebu tujiulize swali, katika kutumia nadharia ni kitu gani muhimu cha kuzingatia katika kufanya uchunguzi, uchanganuzi au ufafanuzi wa tatizo kisayansi? Ni muundo unaobeba wazo la nadharia, ni taratibu na kanuni zinazotakiwa kufuatwa, au ni matokeo ya kitakwimu ya uchanganuzi wa data yatokanayo na nadharia husika? Kusema kweli, haya ni baadhi tu ya maswali yatokanayo na uelewa tofauti wa dhana ya nadharia ambayo kwa kiasi kikubwa ndiyo yamechangia kuwafanya wanaisimu watofautiane kimawazo na kimtazamo.

Sababu ya pili inayofanya wanaisimu watofautiane kuhusu kuwepo au kutokuwepo kwa nadharia ni upana wa taaluma ya isimujamii. Kama tulivyosema huko nyuma isimujamii ni taaluma inayohusisha pia taaluma nyingine, siyo tu katika kuikamilisha bali pia katika kuifafanua kwa kutumia data stahilifu. Akihoji uhalali wa nadharia katika isimujamii, Brenzinger (1992: 289) anasema:

Tatizo kubwa katika kufanya uchanganuzi wa lugha katika jamii ili kubashiri kama lugha fulani itaendelea kutumika au itatoweka linatokana na kuwepo kwa vipengele vingi vya kijamii vinavyohusiana na kutofautiana katika viwango vya uchanganuzi (tafsiri ni ya mwandishi).

Kauli ya Brenzinger (1992) hapo juu ni miongoni mwa hoja mbalimbali zinazotolewa na baadhi ya wataalamu wa lugha wanaopinga kuwepo kwa nadharia katika isimujamii. Je, wataalamu hawa wanatumia hoja zipi kupinga kuwepo kwa nadharia? Sehemu inayofuata inajibu na kufafanua swali hili.

4.1 Hoja za Kupinga Kuwepo kwa Nadharia Katika Isimujamii

Zipo hoja mbalimbali zinazotolewa na wataalamu wa lugha (Fasold, 1984; Brenzinger, 1992; Coulmas, 1997; na wengineo) za kupinga kuwepo kwa nadharia katika taaluma ya isimujamii. Kwa mujibu wa makala haya, tutajadili hoja kuu tatu za msingi zinazohusiana. Kwanza, taaluma hii ya isimujamii inahusisha taaluma nyingine tofauti kama vile taaluma ya isimu na taaluma ya sosholojia. Malengo ya isimu kama tulivyosema huko nyuma yamejikita katika kufafanua lugha dhania isiyohusisha tofauti za wazungumzaji wa lugha. Haya ni maiengo yaliyo tofauti na yale ya taaluma ya sosholojia. Malengo ya sosholojia hayafafanui wala hayachanganui lugha kama ilivyo kwa

taaluma ya isimu bali hufafanua tofauti zilizopo za matabaka ya watu. Kwa kuwa hizi taaluma mbili zinatofautiana katika malengo na nadharia zake, watetezi wa msimamo huu wanadai kuwa ni vigumu kupata nadharia za kuchanganua na kufafanua taaluma zinazotofautiana kiasi hicho. Hatufikiri kuwa hii ni hoja ya msingi sana hasa ukizingatia kuwa katika nadharia suala la msingi siyo tu kuzingatia taratibu na kanuni peke yake bali pia kuna haja ya kuzingatia mkabala wa jumla wa ufafanuzi.

Hoja nyingine ya pili inayotolewa kupinga kuwepo kwa nadharia ni hii kwamba taaluma ya isimujamii inafafanua vipengele vingi mno vya kijamii vinavyotofautiana kiviwango katika uchanganuzi na kwamba vipengele hivyo vina nadharia zake ambazo hazihusiani. Tumesema huko nyuma kwamba isimujamii huchunguza na kufafanua tofauti zilizopo baina ya wazungumzaji wa lugha na kwamba tofauti hizo husababishwa na tofauti za kilahaja, kisanifu, kilugha, kirejesta, kielimu, kiumri, kijinsia na kadhalika. Katika kufikiria kuunda nadharia ya isimujamii, vipengele hivi vyote vya kijamii tulivyovitaja hapo juu ni lazima vihusishwe na kuingizwa katika ufafanuzi wa nadharia ya isimujamii. Huu wingi wa vipengele vya kijamii vinavyotofautiana kiviwango, ndivyo vinavyozidisha ugumu wa kuunda nadharia hii ya isimujamii. Kusema kweli hii ni hoja ya msingi sana ambayo wataalamu wengi bado wanaendelea kuifanyia uchunguzi wa kina. Hata hivyo tunapenda ieleweke hapa kwamba siyo vipengele vyote vya kijamii tulivyovitaja hapo juu vitatumika kwa wakati mmoja, la hasha. Kimsingi, vipengele vya kijamii vitakavyotumika katika uundaji wa nadharia ya isimujamii ni vile tu vinavyoweza kufafanua namna lugha inavyotumiwa na wazungumzaji katika miktadha mbalimbali.

Hoja ya tatu inadai kwamba siyo rahisi kupata nadharia za isimujamii kwa sababu isimu haishughulikii masuala ya matumizi ya lugha (Chomsky, 1965). Hali kadhalika watetezi wa msimamo huu wanasisitiza kwamba hata sosholojia nayo pia haishughulikii masuala ya lugha (Coulmas, 1997) bali inashughulikia masuala ya jamii. Kwa mantiki hii, watetezi wa msimamo huu wanahoji, utapataje nadharia za isimujamii ikiwa malengo ya kila taaluma yanatofautiana na hayatoi kipaumbele cha kushughulikia uchanganuzi wa matumizi ya lugha? Hatuna jibu la moja kwa moja kuhusu swali hili, lakini tunafikiri kuwa tunaweza kuanza na nadharia tete za jumla. Kuna haja ya kuendelea kuwakutanisha wanaisimu na wanasosholojia pamoja kama ilivyo kwa taaluma nyingine wanavyofanya kupitia makongamano mbalimbali ya kitaaluma. Kwa njia hii, wanaweza kufikia mahali wakakubaliana misingi ya kinadharia inayopaswa kuzingatiwa na kutumiwa katika ufafanuzi wa taaluma hii. Jambo la msingi hapa ni kusambaza matokeo ya tafiti hizo mbalimbali ili wataalamu wanaokinzana waweze kuona jinsi taaluma hii changa ilivyo pana na inavyokua.

4.2 Hoja za Kutetea Kuwepo kwa Nadharia Katika Isimujamii

Pamoja na hoja zinazotolewa kupinga kuwepo kwa nadharia katika isimujamii, wataalamu kama Williams (1992); Dissanayake (1993); Romaine (1994); Mekacha (2000) na wengineo akiwemo mwandishi wa makala haya, wanasisitiza kuwa isimujamii inazo nadharia za jumla. Watetezi wa msimamo huu wanatoa hoja mbalimbali lakini tunafikiri hoja zote hizo zinaweza kuelezwa kwa hoja moja ya msingi. Hoja yenyewe ni kwamba isimujamii inatumia nadharia kwa maana pana ya mkabala au mtazamo fulani katika taaluma. Unapotumia mkabala fulani katika ufafanuzi wa jambo linalochunguzwa kisayansi, hapo mtu anatakiwa kuzingatia mtazamo wa jumla wa taaluma husika. Mkabala wa aina hii unazingatia zaidi misingi ya jumla inayojenga muundo wa wazo linalochunguzwa kisayansi. Ndio maana tunazungumzia nadharia za jumla na siyo nadharia mahususi. Mkabala huu wa jumla ni ule unaofafanua lugha kama muundojamii yaani, lugha na jamii vinahusiana na kukamilishana. Msingi wa mkabala huu ni kwamba mtaalamu wa lugha anatakiwa pia achunguze tofauti za matabaka na makundi ya watu katika jamii husika ili yamsaidie kubainisha aina ya lugha inayotumiwa na matabaka na makundi hayo ya watu. Uhusiano huu wa karibu wa kuchunguza na kufafanua aina ya lugha inayotumika na wazungumzaji wake ndio msingi unaofaa kutumika katika kufafanua mkabala huu na kuunda nadharia za jumla za isimujamii.

Watetezi wa mkabala huu wanatofautisha masuala ya nadharia katika viwango viwili. Kiwango cha kwanza kinaangalia nadharia kwa jumla na kinazingatia zaidi wazungumzaji na aina ya lugha wanayoitumia. Kiwango cha pili, kinaangalia nadharia mahususi na katika kiwango hiki, wataalamu wanadai kwamba hizi nadharia mahususi ndizo zinazotumika katika taaluma maalumu kama vile katika isimu na sosholojia. Ukiunganisha taaluma hizi mbili na kuwa na taaluma ya isimujamii, mtu hahitaji kutumia nadharia mahususi kufafanua taaluma ya isimujamii bali anahitaji kutumia nadharia za jumla yaani, zile zinazozingatia wazungumzaji (jamii) na aina ya lugha inayotumika.

Tunapenda kusisitiza hapa kwamba mjadala huu unaoendelea unatoa changamoto kwa wanaisimu na wanasosholojia kuendelea kukutana kwa majadiliano zaidi, kufanya tafiti za pamoja na kusambaza matokeo ya tafiti hizo kwa wataalamu wengine pia. Kila upande wa mjadala unahitaji kujenga hoja zao kwa kuzingatia upana na kukua kwa taaluma hii. Kuna haja ya kuchochea kufanyike kwa tafiti mbalimbali zinazohusu namna lugha inavyozungumzwa na watumiaji wake kwa lengo la kutaka kufikia mwafaka wa kinadharia kuhusu taaluma hii ya isimujamii.

5.0 Hitimisho

Katika makala haya tumejaribu kuchunguza tatizo la nadharia katika isimujamii. Katika uchunguzi wetu tumeona kwamba isimujamii ni taaluma changa ambayo wataalamu wake wa lugha bado hawajafikia mwafaka wa nadharia zipi zitumike katika taaluma hii. Kukosekana kwa makubaliano ya kinadharia kumesababisha kutokee pande mbili zinazokinzana kimawazo ambapo upande mmoja unadai kwamba isimujamii ina nadharia zake na upande wa pili unapinga madai hayo. Uchanganuzi wetu kuhusu hoja zitolewazo na pande hizi mbili umeonyesha kwamba ukinzani huu wa kinadharia unatokana na sababu kuu mbili. Kwanza, unatokana na taaluma yenyewe ya isimujamii kuwa ni taaluma pana na changamani ambayo inahusisha taaluma nyingine za isimu na sosholojia katika uchanganuzi wake. Sababu ya pili ni kwamba dhana ya *nadharia* katika isimujamii bado mpaka sasa inaeleweka kwa namna tofauti ambazo husababisha ukinzani huu uendelee kuwepo. Tunahitimisha makala haya kwa kusema kwamba kuna haja kwa wanaisimu na wanasosholojia kuendelea kufanya tafiti mbalimbali zinazohusu lugha na jamii ili kuchochea majadiliano ya pamoja kwa lengo la kutafuta mwafaka wa kinadharia katika taaluma hii ya isimujamii.

MAREJEO

- Brenzinger, M. (1992) "Patterns of Language Shift in East Africa." (ed) In Robert K. Herbert *Language and Society in Africa*. Witwatersrand University Press.
- Chomsky, N. (1965) *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge MA: M.I.T. Press.
- Cooper, R. (1989) *Language Planning and Social Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coulmas, F. (ed) (1997) *A Handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Dissanayake, W. (1993) "Symposium on Power, Politics and English." *World Englishes*. 12:143 – 145.
- Fasold, R. (1984) *The Sociolinguistics of Society*. Oxford: Basil Blackwell.
- Foulcault, M. (1981) *Language, Counter – Memory, Practice*. Ithaca: Cornell University Press.
- Hudson, R.A. (1985) *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kihore, Y.M. na wenzie (2003) *Sarufi Maumbo ya Kiswahili Sanifu (SAMAKISA)*. Dar es Salaam: TUKI.
- Massamba, D.P.B. (2004) *Kamusi ya Isimu na Falsafa ya Lugha*. Dar es Salaam: TUKI.
- Massamba, D.P.B. (1996) *Phonological Theory: History and Development*. Dar es Salaam: DUP.
- Mekacha, R.D.K. (2000) *Isimujamii: Nadharia na Mukadha wa Kiswahili*. Minoocity: Osaka University of Foreign Studies.
- Romaine, S. (1994) *Language in Society – An Introduction to Sociolinguistics*. Oxford: OUP.
- Trudgil, P. (1983) *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Harmondsworth: Penguin.
- Williams, G. (1992) *Sociolinguistics: A Sociological Critique*. London: Routledge.